

L 1 Tlumočení jako převod, **translace**

Translace jako přechod z jednoho jazyka do druhého, z jazyka **výchozího** (VJ) do jazyka **cílového** CJ)

Teorii translace se zabývá **translační lingvistika** – je to teoretická analýza **mezijazykové komunikace**. Má charakter **aplikovaného** vědního oboru.

Úkolem translační lingvistiky (TL) je:

1. objasnit **možnosti translace** – přirozené jazyky **sémanticky** člení a analyzují tutéž skutečnost různě – odtud nutnost zkoumat **univerzália jazyková i mimojazyková**¹
2. vypracovat **kritéria** pro **objektivní hodnocení** výsledků translace

Předmětem translační lingvistiky (TL) je:

- Zkoumání otázek **ekvivalentnosti jazykových prostředků** VJ a CJ: systém **vztahů ekvivalence** mezi jednotkami dvou jazyků je základní podmínkou **translability**. Srov. např. odlišné slovosledné uspořádání v různých jazycích. NEBO modus v italštině a jeho možnosti, oproti modu v češtině nebo angličtině.
- Zkoumání **obligatorních** faktů daného jaz. systému závazných pro tlumočnicka jako zprostředkovatele komunikace (x faktů **opcionálních** – zde má tlumočnick volbu jak a zda tlumočit)
- **Specifikum TL** spočívá v jejím úzkém sepětí s **psycholingvistikou, sociolingvistikou a pragmalingvistikou**

Teorie tlumočení

Vzniká v 60. letech, má interdisciplinární charakter (translační lingvistika, teorie překladu, psycholingvistika, sociolingvistika).

1. **zabývá se možnostmi docílení obsahové** ekvivalence. Zde působí vliv rozdílností v mimojazykové skutečnosti
 - problém **obsahové ekvivalence** zkoumá na konkrétních podmínkách komunikačních aktů tlumočení
 - zkoumá **stupeň** možné i skutečně dosahované **obsahové ekvivalence**
2. zabývá se různými **konstantními i variabilními aspekty procesu** tlumočení. (později fáze procesu tlumočení). Zkoumá samotný proces tlumočení, jeho různé **formy** (konsekutivní a simultánní), **pragmatické** aspekty tlumočení (otázky kontextu, faktory komunikační situace, otázky komunikačních principů).

¹ https://cs.wikipedia.org/wiki/Zdvo%C5%99ilost_v_r%C5%AFzn%C3%BDch_jazyc%C3%ADch

TLUMOČENÍ/TRANSLACE

- TLUMOČENÍ jako jazyková dovednost
- od ostatních jazykových dovedností se liší svým komplexním charakterem (zahrnuje více jazykových dovedností zároveň) a vyžaduje i určité nadání
- TLUMOČENÍ jako druh/způsob **jazykové komunikace**
- TLUMOČENÍ jako **komunikační akt**
- **komunikačním cílem** je výměna informace mezi odesílatelem (emitorem) a příjemcem (adresátem)
- TLUMOČENÍ jako **převod** jazykové informace z jednoho jazykového kódu do druhého (VJ, CJ)
- od přímé komunikace (probíhající v rámci jednoho jazyka, tj. s identickým jazykovým kódem) se liší tím, že **mezi účastníky** takové komunikace „funguje“ zprostředkovatel, tj. **tlumočnick**
- TLUMOČENÍ jako dvojjazyčný komunikační akt má **tři FÁZE**:
 1. **RECEPCE**: v této fázi je **tlumočnick** **příjemcem** sdělení
 2. **PŘEVOD**: tlumočnick **dekóduje** informaci na základě znalosti VJ a **kóduje** podle pravidel CJ
 3. **REPRODUKCE**: tlumočnick **předává** informaci autentickému příjemci /adresátovi/ – v této fázi je **tlumočnick** **odesílatelem** informace

CÍLEM translace je **obsahová ekvivalence** textu při zachování dalších podmínek vyplývajících z konkrétní komunikační situace.

Plnohodnotná translace je ovlivňována **komunikačními šumy**.

PSYCHOFYZIOLOGICKÉ PŘEDPOKLADY TLUMOČENÍ

Kromě zraku se **procesu tlumočení** účastní tlumočnickův sluch a hlas.

1. **Sluch** musí být u tlumočnicka velmi **citlivý** s vysokou rozlišovací schopností, protože např. při konsektivním tlum. může být poslech narušován různými faktory: okolním hlukem, **řečnick** často špatně vyslovuje (vada řeči), neovládá dobře jazyk, kterým mluví, mluví příliš rychle (neadekvátní **tempo**), vliv **špatné aparatury** při simultánním tlumočení.
2. Tlumočnick musí mít **dobrý hlasový fond**, jsou na něho kladeny nároky na hlasitost. S hlasem souvisí i schopnost přizpůsobovat artikulaci při přechodu z jednoho jazyka do druhého.

Důležitými **předpoklady** tlumočnické práce jsou **paměť**, schopnost **logického myšlení**, schopnost rychle reagovat, schopnost intenzívně se soustředit, schopnost zaměřit pozornost více směry. Při tlumočení dochází u tlumočnicka k příjmu zvukového signálu a k transformaci jednoho jazykového kódu v druhý jazykový kód (dekódování) a následnému zapamatování slyšeného.

1. **Různé druhy paměti** (podle různých kritérií), pro tlumočení důležitá hlavně paměť **verbální logická, krátkodobá** – několik vteřin – ke zpracování jednorázově podaných informací, i **dlouhodobá** – tlumočnick je schopen po určité době si vybavit zpracovaný a zopakovaný materiál. Pro simultánní tlumočení je důležitá paměť **senzorická, tj. bezprostřední**.

Pro teorii tlumočení má význam zjištění, že k **největším nárokům na paměť** dochází při vstupu informace. Při dalším vnímání tlumočeného textu jsou nároky menší, protože tlumočnick může využívat **kontextu** a informací plynoucích z mimojazykové **situace**.

2. **Logické myšlení** má pro práci tlumočnicka klíčový význam, protože **translace** z VJ do CJ je **proces**, při kterém tlumočnick:

- analyzuje sdělení ve VJ, jeho formu (jazykovou) a obsah
- zjednodušuje ji a
- rekonstruuje text v CJ
- logické myšlení je u tlumočnicka primární, protože se často různé **významové složky** sdělení převádění v **redukované podobě**, ve které je ovšem třeba postihnout správně **vztahy** příčinnosti, podmíněnosti, přípustky, důvodovosti, důsledku, totožnosti atd.

Důležitými předpoklady tlumočnické práce:

- schopnost rychle **reagovat**
- schopnost intenzívně se **soustředit**
- schopnost zaměřit **pozornost více směry**

Při tlumočení dochází u tlumočnicka k **příjmu** zvukového signálu, který je v mozku transformován v nervovou aktivitu. Dochází k transformaci jednoho jazykového kódu/VJ v druhý jazykový kód/CJ (**dekódování**) a následně k **zapamatování** slyšeného.

Bibliografie:

Slouková, G. (1984): Úvod do teorie tlumočení. Praha. SPN.

Falbo, C., Russo, M., Straniero Sergio, F. (1999): *Interpretazione simultanea e consecutiva. Problemi teorici e metodologie didattiche*. Milano. Hoepli.